

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студентки Сайко Анастасії Андріївни
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи БС-81а
(шифр групи)

Кваліфікаційна робота бакалавра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

(підпис)

А. А. Сайко
(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник к.е.н., доцент _____
(посада, науковий ступінь) (підпис)

О. С. Журавка
(ініціали, прізвище)

Суми 2022

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи бакалавра на тему:

Фінансово-кредитне забезпечення розвитку аграрних підприємств

(назва кваліфікаційної роботи)

Сайко Анастасії Андріївни

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Агропромисловий комплекс відіграє важливу роль в економічному житті України. В умовах економічної невизначеності АПК показує стійке зростання, забезпечує джерело надійних бюджетних та валютних надходжень, допомагає розвивати сільську місцевість та надає населенню робочі місця. Для повноцінного розвитку суб'єктам господарювання агропромислового комплексу не вистачає фінансових ресурсів, а отже, у них виникає потреба у залученні додаткових коштів із зовнішніх джерел. На жаль, сучасний стан фінансово-кредитного забезпечення проектів агропромислового бізнесу в Україні є незадовільним внаслідок високої вартості кредитних ресурсів і небажання фінансових установ брати на себе значні ризики.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансово-кредитного забезпечення підприємств агропромислового комплексу та визначення перспектив розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК.

Об'єктом дослідження виступає сукупність економічних відносин, що виникають у процесі фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору України.

Предмет дослідження. Теоретико-методичні засади фінансово-кредитного забезпечення підприємствам АПК в Україні.

Основний результат роботи. Визначення проблем та перспектив фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств для

ефективного розвитку аграрного сектору та підвищення економічного потенціалу України.

Ключові слова: фінансово-кредитне забезпечення, аграрний сектор, фінансові ресурси.

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 28 сторінках, з яких список використаної літератури із 39 найменувань. Робота містить 6 таблиць, 10 рисунків, а також 7 додатків.

Рік захисту роботи – 2022рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

_____ Лариса ГРИЦЕНКО

(підпис)

«_» _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи бакалавра

Студентки групи БС-81а інституту (центру) ННІ БіЕМ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Сайко Анастасії Андріївни
(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Фінансово-кредитне забезпечення розвитку аграрних підприємств

Затверджено наказом по СумДУ № 0430-VI від «10» червня 2022 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «20» червня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, що діють у галузі фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору, статистичні дані НБУ, Мінфіну, Нацкомфінпослуг, Держстату, офіційні сайти комерційних банків України, монографічні праці та наукові публікації, електронні ресурси.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

Розкрити теоретичні аспекти фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств; провести аналітичний огляд ринку банківського кредитування аграрних підприємств України; проаналізувати світовий досвід та вітчизняну практику страхування аграрних ризиків; виявити проблемні аспекти та обґрунтувати перспективи розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК в Україні.

Дата видачі завдання: «02» травня 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: _____
(підпис)

О.С. Журавка
(ініціали, прізвище)

Завдання прийнято до виконання «02» травня 2022 р. _____ А. А. Сайко
(підпис) (ініціали, прізвище студента)

ЗМІСТ

Вступ.....	6
1 Теоретичні аспекти фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств.....	9
2 Аналітичний огляд ринку банківського кредитування аграрних підприємств України.....	15
3 Аналіз світового досвіду та вітчизняної практики страхування аграрних ризиків.....	22
4 Проблемні аспекти та перспективи розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК.....	30
Висновки.....	37
Список використаних джерел.....	39
Додаток А Структура фінансово-кредитної інфраструктури.....	44
Додаток Б Сутність та особливості банківського кредитування аграрного виробництва	45
Додаток В Кредити аграрному сектору у розрізі видів валют і строків погашення	45
Додаток Г Динаміка процентних ставок за кредитами аграрному сектору.	47
Додаток Д Програми банківського кредитування підприємств аграрного сектору.....	49
Додаток Е Характеристика державної підтримки агростраховиків в розвинутих країнах світу.....	55
Додаток Ж Аналіз напрямів та умови програми держпідтримки АПК на 2022 рік.....	56

ВСТУП

Агропромисловий комплекс відіграє важливу роль в економічному житті України. В умовах економічної невизначеності АПК показує стійке зростання, забезпечує джерело надійних бюджетних та валютних надходжень, допомагає розвивати сільську місцевість та надає населенню робочі місця. Для повноцінного розвитку суб'єктам господарювання агропромислового комплексу не вистачає фінансових ресурсів, а отже, у них виникає потреба у залученні додаткових коштів із зовнішніх джерел. На жаль, сучасний стан фінансового-кредитного забезпечення проектів агропромислового бізнесу в Україні є незадовільним внаслідок високої вартості кредитних ресурсів і небажання фінансових установ брати на себе значні ризики.

Дослідженню цієї тематики присвячено багато наукових праць вітчизняних та іноземних дослідників. Серед зарубіжних вчених доцільно відзначити Абдулрахем Мухтар, Джонатана Огбуабор, Мінакша Чакраборті, Нерміна Бахса, Лі Хвана Беома. Серед вітчизняних науковців дане питання розглядали Вдовенко Л.О., Гудзь О.Є, Ісаян А.М., Левандівський О.Т., Малій О.Г., Філюк Г.М., Мартинович Д., Журавка О. С., Жмурко І., Захарченко О. В., Кліщук А. В. та інші.

Проте, залишається ряд питань пов'язаних з теоретичними та практичними аспектами фінансово-кредитного забезпечення АПК, які є недостатньо дослідженими. Саме тому ми можемо стверджувати, що є необхідність в додатковому дослідженні питання фінансування підприємств аграрного сектору України, що вплинуло на вибір об'єкта дослідження, його мети та актуальності.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та практичних аспектів фінансово-кредитного забезпечення підприємствам агропромислового комплексу та визначення перспектив розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК.

Досягнення зазначеної мети зумовило необхідність розв'язання таких завдань:

- визначити теоретичні аспекти фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств;
- здійснити огляд ринку кредитування підприємств АПК в Україні станом на 2008-2022 рр.;
- провести аналіз світового досвіду та вітчизняної практики страхування аграрних ризиків;
- з'ясувати особливості надання банківських продуктів окремими фінансовими установами;
- проаналізувати державні програми фінансової підтримки та розвитку підприємств АПК;
- здійснити огляд проблем та перспектив фінансування підприємствам АПК в Україні.

Об'єктом дослідження виступає сукупність економічних відносин, що виникають у процесі фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади фінансово-кредитного забезпечення підприємствам АПК в Україні.

Інформаційною базою роботи є нормативно-правові акти України, які діють у галузі фінансово-кредитного забезпечення аграрного сектору, статистичні дані НБУ, Мінфіну, Нацкомфінпослуг, Держстату, офіційні сайти комерційних банків України, монографічні аналізи та наукові публікації, електронні ресурси.

Методологічною базою дипломної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Для визначення сутності і специфіки організації процесу фінансово-кредитного забезпечення застосовано методи аналізу і синтезу, дедуктивний і системний методи. З метою наочного відображення явищ, що вивчаються, та отриманих результатів дослідження використано табличний, схематичний та графічний методи.

Практичним значенням отриманих результатів є визначення проблем та перспектив фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств для ефективного розвитку аграрного сектору та підвищення економічного потенціалу України.

Результати роботи представлені на Міжнародній науково-практичній конференції 22–24 листопада 2021 року в м. Суми.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, чотирьох пунктів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 28 сторінках, список використаних джерел складається з 39 найменувань і розміщується на сторінках 39-43. Робота містить 6 таблиць, 10 рисунків, а також 7 додатків які розміщені на сторінках .

1 Теоретичні аспекти фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств

На сьогоднішній день на аграрний сектор припадає 9,3% ВВП України (або близько 390 мільярдів гривень). В той же час цей показник в інших країнах, наприклад у Франції та Німеччині, знаходиться на рівні 1-2% від ВВП. З цього ми можемо зробити висновок, що агропромисловий комплекс відіграє важливу роль в економічному житті України, а найближчим часом, може стати найбільшим джерелом експорту.

На сільськогосподарські угіддя припадає 41329,8 тис. га землі, що становить 68,5% площі нашої країни (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Динаміка показників сільського господарства України [19]

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Площа сільськогосподарських угідь, тис. га	41507,9	41504,9	41489,3	41329,0	41310,9	41339,8
Частка сільського господарства у ВВП країни	12,1	11,7	10,2	10,1	9	9,3
Частка зайнятих у сільському господарстві до загальної кількості зайнятого населення, %	17,5	17,6	17,7	18,0	18,2	17,1

Частка зайнятих у сільському господарстві до загальної кількості зайнятого населення становить 17,1%, а частка сільського господарства у структурі валового внутрішнього продукту країни станом на 2021 рік дорівнює 20%, що є доволі високими показниками. Також варто відмітити, що сільське господарство забезпечує 45% експорту України. У 2021 році на пшеницю припало 19% від всього експорту, 23% на соняшникову олію, 22% - кукурудза, 6% - ріпак, 6% макуха, 5% ячмінь, 3% і 2% м'ясо птиці та соєві

боби відповідно. Ці данні доводять той факт, що аграрний сектор відіграє важливу роль в економіці нашої країни.

Також варто відзначити, що ця галузь є однією з найризикованіших, адже на неї впливають не тільки такі ризики як сезонність, повільне впровадження новітніх технологій, коливання цін, зміна врожайності, але й ризики, спричинені погодними умовами. Сильні зливи, морози, град чи інші несприятливі кліматичні фактори можуть повністю або частково знищити врожай і призвести до матеріальних втрат. Наприклад, тільки від посухи у 2020 році загинуло 385 тис. га посівів сільгоспкультур [3]. Основні види ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств представлені в таблиці 1.1

Табл. 1.1 – Основні види ризиків у діяльності сільськогосподарських підприємств [9]

Вид ризику	Форма впливу	Негативні результати впливу
Природні	Природно-ерозійні процеси	Часткова або повна трата сільськогосподарської продукції внаслідок несприятливих погодних умов
Техногенні	Хімічне забруднення, забруднення ґрунту токсичними хімікатами, нерозумне використання мінеральних добрив і перезволоження земель	Зниження врожайності внаслідок погіршення якості ґрунтів
Антропогенні	Погіршення структури ґрунту, механічне пошкодження і ущільнення ґрунту, а також зниження рівня гумусу в ґрунті	Погіршення природного балансу ґрунту, знищення корисних речовин
Радіаційні	Іонізуюче випромінювання радіаційних матеріалів у навколишньому середовищі	Радіоактивний матеріал проникає в сільськогосподарську продукцію
Еколого-економічні	Використання екологічно небезпечних технологій у процесі виробництва сільгосппродукції	Погіршення якості та конкурентоспроможності продукції сільського господарства

Ризикованість даної сфери робить її менш привабливою для інвесторів та кредиторів і ускладнює процес залучення фінансових ресурсів. Проте, без

належного фінансово-кредитного забезпечення розвиток аграрного виробництва стає дуже повільним, а інколи навіть неможливим.

Фінансово-кредитного забезпечення не може існувати в умовах відсутності адекватної та налагодженої фінансово-кредитної інфраструктури, яка є необхідним елементом дієвого інституційного механізму розвитку аграрних підприємств. Оскільки на сьогоднішній день немає єдиного комплексного підходу для створення такої інфраструктури, нами було запропоновано свій варіант (додаток А).

Фінансово-кредитна інфраструктура має включати в себе не тільки комерційні банки, але й небанківські кредитні установи, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні установи, тощо.

До небанківських кредитних установ можна віднести фінансові компанії, кредитні спілки, інші кредитні установи, факторингові та лізингові компанії. Кредитні спілки можуть бути більш привабливими для виробників сільського господарства, адже мають спрощену процедуру отримання кредитів, кредитують не тільки середні та великі, але й малі підприємства, надають змогу отримати кредит не надаючи забезпечення. Також невід'ємною складовою розвитку агропідприємств є лізингові компанії. Вони надають в довгострокову оренду (5-8 років та більше) необхідні засоби виробництва, техніку та встаткування за доступною ціною. Ціна, як правило, є нижчою ніж за кредит, а терміни користування, навпаки, більшими. Цей фактор підвищує платоспроможність аграрних підприємств і сприяє їх розвитку.

Недержавні пенсійні фонди мають високий рівень фінансової стійкості, тому можуть пропонувати сільгоспвиробникам довгострокові інвестиційні ресурси. Таку ж роль виконують інвестиційні фонди, через які можуть здійснюватися довгострокові вкладення у аграрні підприємства. У залежності від форми власності джерелом їх створення можуть бути позики, субсидії, податки та грошові збори, добровільні та обов'язкові пожертви організацій, юридичних та фізичних осіб.

Центром, де будуть зосереджуватися і перерозподілятися між суб'єктами всі фінансово-кредитні ресурси може виступати Державний аграрний банк. Метою діяльності такого банку є стимулювання розвитку галузі сільського господарства України, кредитування сільгоспвиробників на пільгових умовах та при можливості застави земельних ділянок та майна, а також майнових прав на користування, покращення фінансової стабільності аграрних підприємств, підвищення рівня використання ресурсного потенціалу агросектору та здійснення інших банківських операцій, що відповідають чинному законодавству. Аграрний банк може формувати свої ресурси за рахунок державних та місцевих бюджетів, власних коштів, емісії цінних паперів, цільових кредитів від Національного банку України, залучених коштів клієнтів, міжбанківських кредитів та інших фондів. Акумуляовані банком кошти в першу чергу направляються на обслуговування на пільгових засадах аграрного сектору економіки.

Зарубіжний досвід таких країн як Франція, Данія, Бельгія, Нідерланди, тощо, доводить, що наявність такого елемента, як Державний аграрний банк у фінансово-кредитному механізмі розвитку аграрного сектору є доволі ефективною.

Безперечно, головну роль у фінансово-кредитному забезпеченні розвитку сектору сільського господарства на сьогоднішній день мають відігравати кредити комерційних банків. Банківським кредитуванням агропідприємств виступають економічні відносини з приводу забезпечення сільгоспвиробників фінансовими ресурсами на умовах зворотності, строковості, цільового використання, платності та забезпеченості, яке супроводжується специфічними особливостями, які є притаманними для підприємств аграрної сфери. Сукупність таких особливостей представлена в додатку Б.

Кредитування аграрієв здійснюється у рамках програм, до яких відносяться кредити на придбання с/г техніки, для поповнення обігових коштів (ремонт техніки, придбання худоби та добрив, виплати заробітної

плати працівникам), кредити на реалізацію інвестиційних проектів, фінансування посівної кампанії, тощо. Відсоткова ставка за кредитами залежить від умов надання кредиту (виду, терміну, валюти, фінансового стану позичальника, тощо).

При кредитуванні підприємств аграрного сектору комерційні банки потребують дотримання конкретних умов, таких як наявність досвіду роботи на ринку виробництва аграрної продукції, стабільність грошового потоку, наявність джерела фінансових ресурсів для погашення кредиту, участь власними коштами у реалізації кредитного проекту.

У розвинених країнах банківське кредитування залишається одним з найдієвіших варіантів фінансового забезпечення агропідприємств, проте в Україні ситуація інша. Тільки 7,6% банківського кредитного портфелю у 2021 році припадає на сектор аграрного виробництва, що спричинено підвищеною ризикованістю даної сфери.

Оскільки на сьогоднішній день єдиним можливим варіантом для застави кредитів аграрних підприємств є майбутній врожай, виникає необхідність його страхування. Це призводить до того, що повільний розвиток агрострахування нашої країни стає вагомим проблемою в розвитку фінансово-кредитного забезпечення агропідприємств і потребує детального вивчення.

Агрострахування дозволяє сільськогосподарським виробникам частково або повністю компенсувати економічні втрати або збитки, викликані несприятливим впливом погодних умов, природних факторів і є досить ефективним інструментом управління та фінансування ризиків.

Суб'єктами страхування сільського господарства є страхувальник (сільгоспвиробник), страховик (що має відповідну ліцензію на здійснення страхування сільського господарства) та держава (у випадку страхування з державною підтримкою).

Значення агрострахування для кожного з суб'єктів представлено на рисунку 1.1.

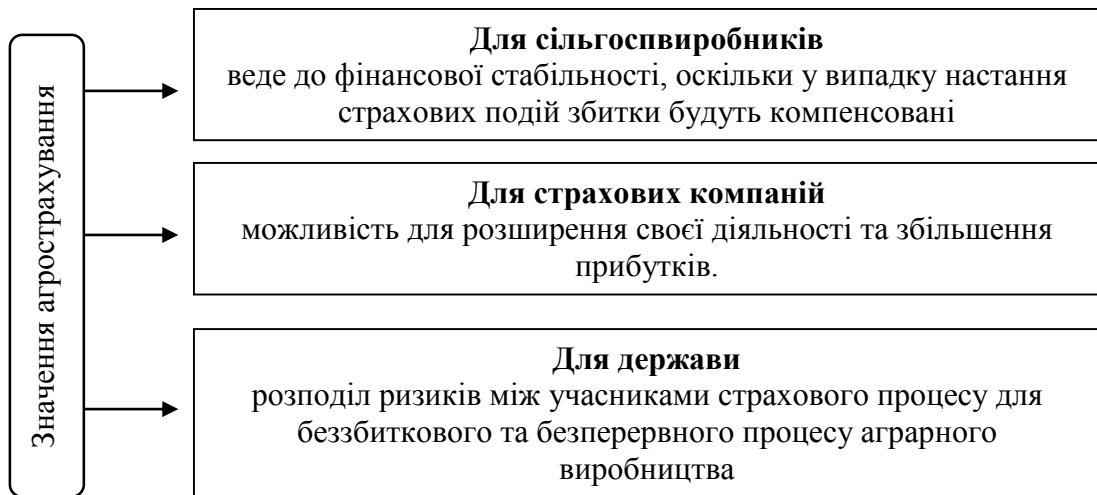

Рисунок 1.1 – Інтереси учасників ринку аграрного страхування

На жаль, агрострахування нашої країни розвинене досить слабо: з 41329,8 тис га сільськогосподарських угідь застрахованими у 2021 році були тільки 6,5%. Через значну кількість ризиків, які можуть бути нанесені сільгоспвиробникам, страхові тарифи є доволі великими, а більшість фермерів не мають коштів для сплати значних страхових платежів і довіри до сектора страхування сільського господарства.

Підсумовуючи можемо сказати, що аграрний сектор є особливо важливим для економіки нашої країни. Проте варто розуміти, що сільгоспвиробники несуть величезну купу ризиків, а саме: вимерзання, тривалі дощі, град, сильний вітер, пилова буря, зимова посуха, погіршення стану ґрунту, протиправні дії третіх осіб, тощо. З цієї причини галузь аграрного виробництва є менш привабливою для кредиторів, а залучення коштів стає досить важким процесом. Для реалізації належного фінансово-кредитного забезпечення розвитку агропідприємств необхідна розробка дієвого фінансового механізму, до якого будуть входити не тільки комерційні банки України, але й пропонований Державний аграрний банк, небанківські кредитні установи, фонд страхових і кредитних гарантій та інвестиційні установи. Оскільки банківське кредитування та страхування аграрних ризиків відіграють визначну роль в розвитку аграрних підприємств, виникає необхідність їх окремого дослідження.

2 Аналітичний огляд ринку банківського кредитування аграрних підприємств України

Оскільки банки відіграють вагомую роль у залученні додаткових коштів для розвитку сільськогосподарських підприємств, виникає необхідність детального дослідження ринку банківського кредитування аграрного сектору. Для початку доцільно розглянути, як змінювалась частка кредитів, наданих аграріям, в загальному обсягу кредитів протягом останніх п'яти років (рисунок 2.1).

Рисунок 2.1 – Динаміка частки аграрного сектору в загальній сумі кредитів, млн. грн, %

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Як ми можемо побачити з даних рисунку, загальна сума кредитів в Україні поступово зменшувалась протягом останніх років. У 2021 році вона дорівнювала 752324 млн. грн. що на 77608 млн. грн менше ніж цей показник у 2017. При цьому обсяг кредитів наданий аграрному сектору, навпаки, поступово зростає. У 2017 році вони дорівнювали 59706 млн грн, станом на 2021 рік вже на 22894 млн. грн більше – 82600 млн. Відповідно частка

аграрного сектору в загальному обсягу кредитів також стабільно зростала. На сьогоднішній день вона становить 10,98%, що більше на 3,79% ніж у 2017, проте такий рівень все одно є недостатнім. Для порівняння, частка банківського кредитування у розвинених країнах досягає 70% обігових коштів сектору сільського господарства.

Аналізуючи дані з додатку В, можемо побачити, що упродовж 2008 - 2021 років у структурі наданих кредитів здебільшого переважають середньострокові позики у національній валюті, що дає підґрунтя казати про зменшення валютного ризику як для позичальників, так і для кредиторів. Найменшу частку у наданих кредитах займають довгострокові позики в іноземній валюті. У 2016-2018 роках бачимо зростання обсягів наданих довгострокових кредитів підприємствам АПК (2016 р. - 20,06% від загального обсягу кредитів, наданих сільськогосподарським корпораціям, 2017 р. - 31,36%, 2018 р. - 19,01%), що свідчить про поступовий вихід із кризи 2014 - 2015 років та орієнтир підприємств АПК на розвиток інвестиційної діяльності. Проте вже в 2019 році обсяг довгострокових кредитів знову впав до 3664 млн. З рисунку 2.2 можемо сказати, що частка довгострокових кредитів протягом останніх п'яти років тільки зменшується: переважають кредити терміном до 1 року та від 1 до 5 років, що пояснюється ризикованістю аграрної сфери.

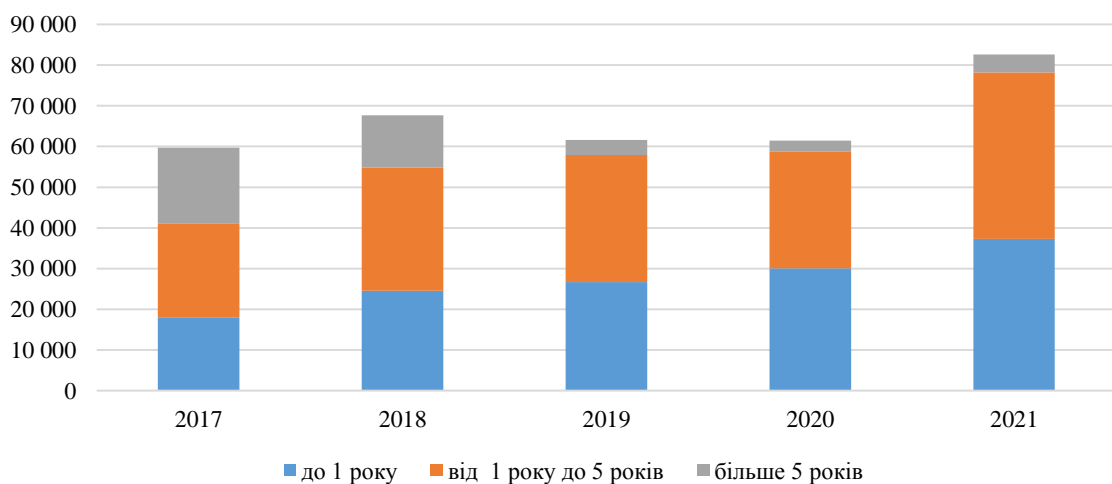

Рисунок 2.2 – Структура наданих кредитів підприємствам АПК за терміном кредитування

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Аналізуючи рисунок 2.2, доходимо висновку, що майже постійно процентна ставка для сільськогосподарських корпорацій є більшою за середньоринкову по всіх галузях економіки. Тільки у 2008 та 2011 роках ставка за кредитами, наданих сільськогосподарським корпораціям була меншою, ніж середня за кредитами наданих нефінансовим корпораціям. Така ситуація пояснюється великою кількістю ризиків, які несуть підприємства АПК у своїй діяльності, а особливо аграрії, адже погані погодні умови чи стихійні лиха є непередбачуваними. Також значний вплив на високі ставки кредитування править відсутність культури страхування сільськогосподарських ризиків.

Рисунок 2.3. Динаміка процентних ставок за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку України) нефінансовим та сільськогосподарським корпораціям, облікової ставки НБУ на кінець року, 2008 - 2021 рр., % річних

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Беручи до уваги Додаток Г в якому представлені процентні ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку України) сільськогосподарським корпораціям, у розрізі видів валют, бачимо, що ставки за кредитами сільськогосподарським корпораціям постійно

змінюються. Ставки за овердрафтами є значно більшими, ніж за всіма іншими кредитними продуктами, проте на практиці вони залежать від строків користування такою позикою. У 2015 році ставка за овердрафтом у валюті становила 36%, що є дуже великим показником, але така ситуація була спричинена політикою валютного контролю. Після стабілізації економічної ситуації в країні, ставки кредитування почали потрохи зменшуватись. На сьогодні ставки за валютними кредитами досягли свого мінімуму упродовж розглянутого періоду, а за гривневими зменшуються не надто стрімко: станом на березень 2022 року ставка за кредитами аграрного сектору у національній валюті дорівнювала 13,8%.

Найбільше кредитів надано аграрним підприємствам Київської області та Києва – 30,55% від загального обсягу наданих кредитів (рисунок 2.4).

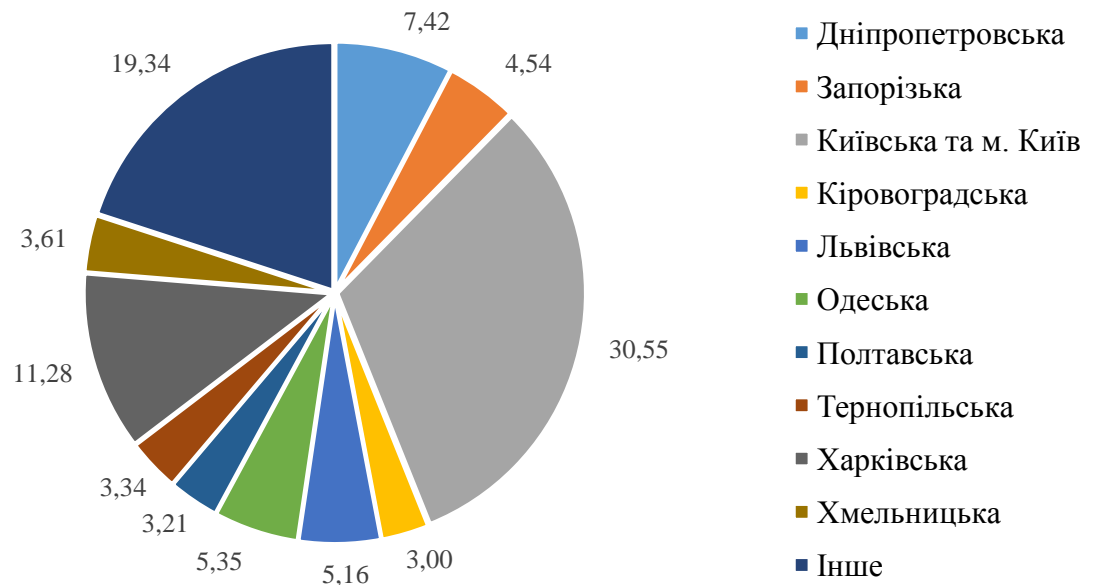

Рисунок 2.4 – Розподіл кредитів наданих аграрним підприємствам за регіонами станом на 2021 рік, %

Джерело: побудовано автором за даними [21]

11,28% від загального обсягу кредитів надано Харківській області. Далі Дніпропетровська область – 7,42%, Одеська – 5,35%, Львівська – 5,15%. Найменше кредитів аграрним підприємствам надано в Закарпатській області –

0,20%, Чернівецькій – 0,45%, Луганській та Рівненській – 0,62% та 0,65% відповідно.

Агентством Kreston GCG був створений рейтинг банків України, які надають найвигідніші умови у кредитуванні аграрного сектору (таблиця 2.2). Оцінювання банків відбувалося за 18 різними критеріями, до яких відносяться: розмір відсоткової ставки, наявність обмежень при кредитуванні аграріїв, різноманітність кредитних програм, вимоги до застави, ліміти кредитування, терміни, тощо.

Таблиця 2.2 – Рейтинг банків, що надають кредити підприємствам аграрному сектору

№	Назва банку	Бал
1.	ОТП Банк	86
2.	Райффайзен Банк Аваль	84
3.	ПУМБ	82,25
4.	Мегабанк	77,5
5.	Ощадбанк	76,75
6.	ПроКредит Банк	73,75
7.	Кредит Дніпро	72,35
8.	Креді Агріколь	68,87
9.	УкрСіббанк	68,6
10.	Укргазбанк	67,25
11.	Агропросперіс	64,35
12.	Кредобанк	61,6
13.	Таскомбанк	57,75
14.	Правекс-Банк	54,85
15.	Південний	54,6

Перше місце в цьому рейтингу займає «ОТП Банк», із загальним балом 86. Банк пропонує багато програм кредитування для купівлі (оренди) с/г техніки та обладнання, насіння, палива, добрив тощо. Ставка фінансування починається від 9,5% річних. Також банк пропонує спеціальну програму «ОТП Агрофабрика», яка розрахована для невеликих аграрних підприємств.

Друге місце належить «Райффайзен Банк Аваль». На аграрний сектор припадає 50% кредитного портфелю цього банку. Він надає кредити фермерам, яким належить від 100 до 50000 га, а також тим підприємствам, які займаються птахівництвом та тваринництвом.

«ПУМБ» займає третє місце в цьому рейтингу із загальним балом 82,25. Аграрному сектору належить близько 30% кредитного портфелю. Банк переважно співпрацює з аграрними підприємствами, які обробляють 500 га і більше.

Кредитні програми, які пропонують ці банки аграрієм у 2021 році представлена в додатку Д. Вони мають різні назви, проте їхня сутність зводиться до одного - надання позик для поповнення обігових коштів, купівлі нових або реконструкції чи модернізації існуючих основних засобів.

Одні банки пропонують спеціальні продукти для кредитування аграріїв з окремими вимогами, інші пропонують надання послуг в межах загальних продуктів кредитування. До банків, які виокремлюють спеціальні продукти відносяться ОТП БАНК, ПУМБ, Мегабанк, Кредит Дніпро, Креді Агриколь та Укрсіббанк. Кредити на поповнення обігових коштів, які є найбільш популярними серед аграріїв, надаються здебільшого у вигляді кредитних ліній, що дозволяє підприємствам використовувати кошти за необхідністю, отримуючи їх траншами від банку. Найбільший ліміт з такого кредитування декларує Райффайзен банк Аваль - 30 млн. грн., проте більшість інших банків не прив'язується до конкретної суми, а встановлюють ліміт як певний відсоток від запланованого доходу чи витрат.

Як можна побачити із таблиці, значна частка банків надає пріоритет кредитуванню в гривні, проте банки іноземних банківських груп надають кредити у валюті за умов надходження позичальнику валютної виручки від реалізації продукції. Найменшу ставку з кредитування у гривні пропонує Укрсіббанк - 8,5%, а найменшу у валюті Креді Агриколь - 5,5%. Фінансування для поповнення оборотних коштів надається на строк до 3 років, а на купівлю основних засобів до 5 років, і лише ПроКредіт Банк зазначає, що можливе фінансування до 10 років. Важливою вимогою для кредитування сільського господарства є наявність певного земельного банку, який здебільшого має становити не менше 500 га, що є значним стримуючим фактором у кредитуванні малих фермерських господарств. Більшість банків України у

якості забезпечення кредитів вимагають ліквідну заставу - нерухомість, обладнання або техніку. Такі вимоги також є стримуванням від кредитування АПК, адже більшість аграріїв не мають у власному розпорядженні коштовної техніки (комбайнів, сіялок, тракторів тощо) чи нерухомості (елеваторів, складів), а орендують їх. Відповідно до Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні» заставою може виступати зерно, яке зареєстровано відповідним чином та власнику цього зерна видано прості або подвійні складські свідоцтва. Проте широкого розповсюдження даний вид застави не набув, адже через шахрайські дії позичальників або робітників складів, заставне зерно продавалось без повідомлення кредитору, а згодом кредит не сплачувався і кредитор ніс збитки.

З проведеного аналізу банківського кредитування ми можемо зробити висновок, що частка кредитів аграрному сектору в загальній сумі наданих кредитів стабільно зростає з кожним роком. Проте в порівнянні з зарубіжними країнами і можливим потенціалом України, рівень кредитування все одно залишається дуже низьким. Процентна ставка для сільськогосподарських корпорацій постійно є більшою за середньоринкову по всіх інших галузях економіки, що пояснюється великою кількістю ризиків, що притаманні аграрним підприємствам. За терміном кредитування переважають короткострокові та середньострокові кредити. Частка довгострокового кредитування залишається дуже низькою, що пояснюється, знову ж таки, ризикованістю та нестабільністю аграрної сфери.

На сьогоднішній день банки пропонують значний обсяг продуктів кредитування підприємствам сільського господарства, що дозволяє залучати додаткові кошти для розширення діяльності. Проте певні обмеження у вигляді необхідного земельного банку, досвіду ведення бізнесу, наявності основних засобів для забезпечення кредитів та багато інших факторів є стримуючими для активного надання кредитних послуг підприємствам АПК у широких масштабах.

3 Аналіз світового досвіду та вітчизняної практики страхування аграрних ризиків

Останні роки в Україні помітні процеси збільшення популярності агрострахування після значного спаду економіки у 2008 та 2020 роках. Дуже важливим є показник рівню страхових виплат. У сфері агрострахування у 2020 році такий показник дорівнював 247,9%, що є надзвичайно великим значенням (таблиця 3.1). Середній рівень виплат по всьому страховому ринку у 2020 році дорівнював 32,9%. Тут ми можемо як раз сказати про системний ризик – посуха на всій території України привела до того, що значна частка врожаю загинула. Це спричинило рекордно високий рівень страхових виплат (сума чистих страхових виплат становила 428224,1 тис. грн, що у 3,8 рази більше ніж в попередньому році, і у 25 разів більше порівняно з 2016 роком).

У 2020 році, порівняно з 2019 кількість договорів страхування зросла у понад 2 рази, як і кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат. Тут же відмітимо, що у 2021 році цей показник попередньо зменшується, проте це скоріше черговий вплив пандемії. Максимальна страхова виплата/відшкодування за окремим страховим випадком за останні 5 років зросла у 23,8 разів: у 2016 році вона дорівнювала 6907 тис. грн, у 2020 вже 164730,6 тис. грн. Максимальна страхова сума, навпаки, зменшилась. У 2016 році вона дорівнювала 491287,2 тис. грн, у 2020 в 1,3 рази менше – 382758,9 тис. грн.

Таблиця 3.1 – Основні показники страхування сільськогосподарських ризиків в 2015-2020 роках [13]

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	9 місяців 2021
Чисті страхові премії, тис. грн	223399,2	271167,9	271706,7	245974,1	172720,1	213561,2
Чисті страхові виплати, тис. грн	17133,3	95360,5	39797,1	113189,2	428224,1	132374,9

Продовження табл. 3.1

Показник	2016	2017	2018	2019	2020	
Рівень виплат, %	7,67	35,17	14,65	46,02	247,93	61,98
Кількість договорів страхування, укладених протягом звітнього періоду	10754	15984	14447	10258	25591	16148
Кількість страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат/відшкодувань	229	269	456	866	1708	2519
Максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування, тис. грн	491287,2	700728,9	599871,8	472509,9	382758,9	276519,0
Максимальна страхова виплата/відшкодування за окремим страховим випадком, тис. грн	6907,0	42818,7	4659,2	43652,8	164730,6	18915,0

З даних рис. 3.1 можемо побачити, що переважну частку валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) формують саме юридичні особи. У 2020 році вони становили 96,1% від загальної суми, в той час як частка надходжень від фізичних осіб лише 3,9%, у 2021 вже 2,1%.

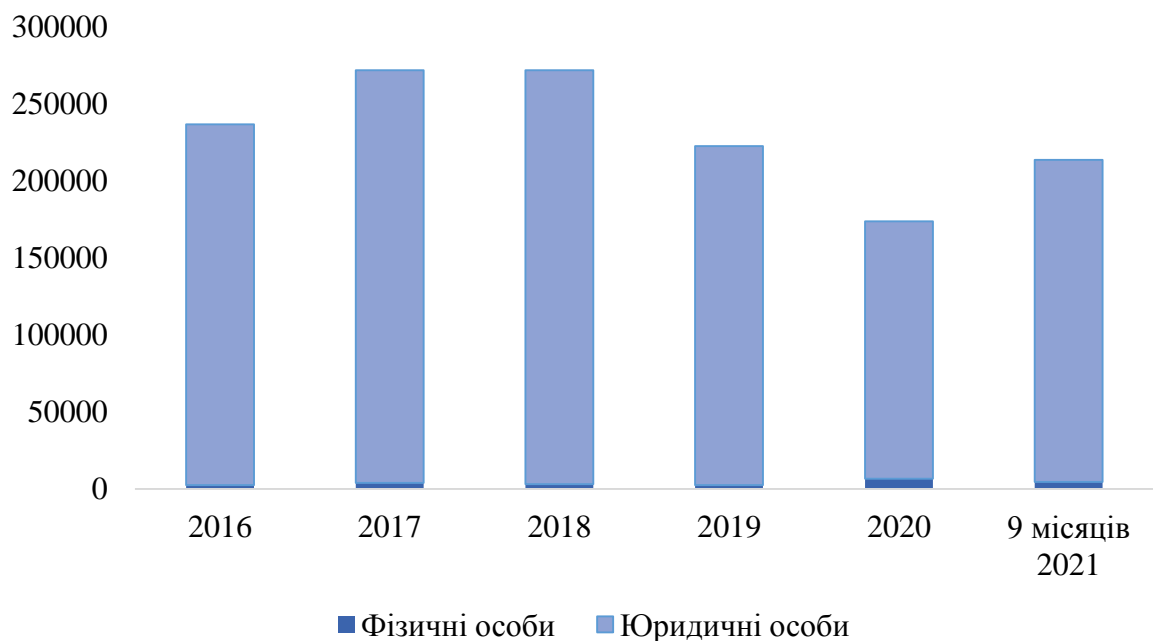

Рисунок 3.1 – Структура валових надходжень страхових платежів

Джерело: побудовано автором за даними [13]

В інші роки частка надходжень від фізичних осіб була ще меншою – в середньому 1,3%. Загальна сума валових надходжень страхових платежів (премій, внесків) мала тенденцію до збільшення з 2016 по 2018 роки, але останні 2 роки поступово зменшувалась. У 2016 році вона дорівнювала 276237,8 тис. грн, у 2020 вже 177595,2.

Станом на 2020 рік послуги з аграрного страхування пропонує тільки близько 20% від 54 страхових компаній, які отримали відповідну ліцензію. Згідно даних таблиці 3.1 ми можемо проаналізувати рейтинг цих компаній, відповідно до розмірів страхових премій та виплат по страхуванню сільськогосподарських культур протягом 2020 року.

Таблиця 3.2 – Рейтинг страхових компаній по сільськогосподарському страхуванню [31]

№	Страхова компанія	Премії,		Виплати,	
		тис. грн	%	тис. грн	%
1	PZU УКРАЇНА	99 227	56,70	230 123	65,41
2	УНІВЕРСАЛЬНА	15 286	8,74	1 754	0,50
3	УКРАЇНСЬКА АГРАРНО-СТРАХОВА КОМПАНІЯ	11 953	6,83	54 739	15,56
4	ARX	9 300	5,31	8 627	2,45
5	ЕТАЛОН	8 771	5,01	52 787	15,00
6	ІНГО	8 146	4,65	2 588	0,74
7	АСКА	7 842	4,48	0	0,00
8	АЛЬЯНС	6 370	3,64	0	0,00
9	ОРАНТА	4 638	2,65	990	0,28
10	UPSK	1 165	0,67	96	0,03
11	КРЕДО	1 055	0,60	0	0,00
12	ТАС СГ	768	0,44	107	0,03
13	БРОКБІЗНЕС	218	0,12	0	0,00
14	ГАРДІАН	168	0,10	10	0,00
15	КРАЇНА	89	0,05	0	0,00
	Всього	174 996	100,00	351 819	100,00

Можемо сказати, що безсумнівним лідером у страхуванні ризиків сільського господарства в Україні є страхова компанія «PZU Україна», яка пропонує страхування таких аграрних ризиків як: страхування посівів сільськогосподарських культур на період перезимівлі, страхування майбутнього врожаю на період весна-літо, страхування багаторічних

насаджень та страхування тварин. Розмір страхової премії, який був одержаний від «РЗУ Україна» складає 99 227 тис. грн, що становить 56,7% від загальної суми премій. Сума страхових виплат досягла 230 123 тис. грн, що дорівнює 65,4% від загальної суми виплат. Інші компанії мають набагато менші показники.

З усієї площі сільськогосподарських угідь України застрахованою на сьогоднішній день є тільки 6,5%. Як ми можемо побачити з даних рисунка 3.2, з 2009 по 2018 рік рівень застрахованої площі мав стабільну тенденцію до збільшення і уже в 2018 році застрахованою була площа в 974 тис. га. У 2018 році відбулося різкий ріст, переважно за рахунок страхування таких культур як озима пшениця, соняшник, озима ріпак, а також цукрового буряку.

Але в порівнянні з зарубіжними країнами і можливим потенціалом України, такий рівень страхування є недостатнім.

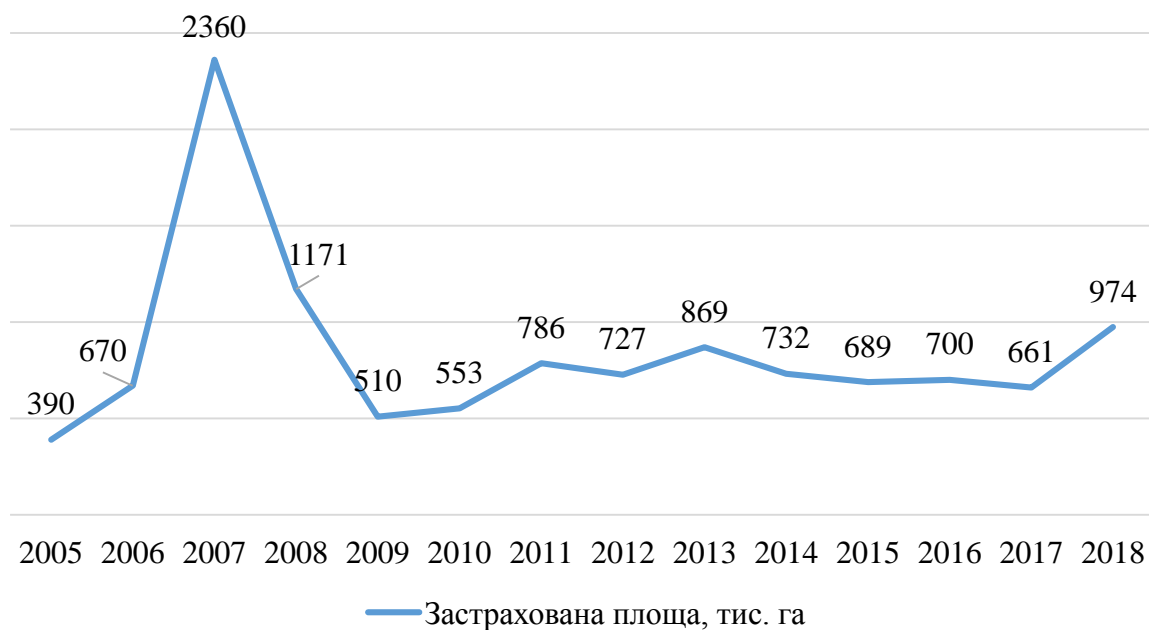

Рисунок 3.2 – Динаміка застрахованої площі у 2005-2018 рр., тис. га

Джерело: побудовано автором за даними [39]

Найбільше застрахованої площі знаходиться на території Хмельницької області, а саме – 11,9%. На другому місці знаходиться Дніпропетровська область, де знаходиться 9,5% від загальних застрахованих

сільськогосподарських угідь. Далі Харківська – 8,5%, Чернігівська – 8,3%, Полтавська – 8,1% та Сумська 6,9% (рисунок 3.1).

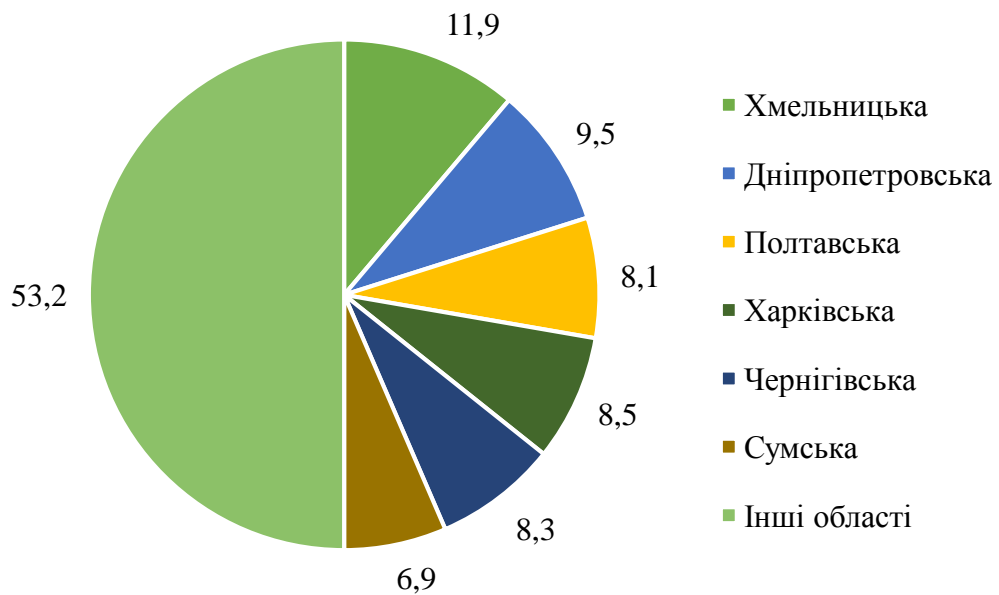

Рисунок 3.3 – Частка застрахованих сільськогосподарських угідь, %

Джерело: побудовано автором за даними [39]

Що стосується зарубіжного досвіду страхування аграрних ризиків, можемо сказати, що найбільшими за обсягом страхових премій є системи агрострахування в Іспанії, США та Канади.

Система агрострахування США є однією з найстаріших (вона з'явилася ще у тридцятих роках минулого століття) та найбільшою у світі. Більше 50% сільськогосподарських товаровиробників та близько 70% сільськогосподарських угідь цієї країни є застрахованими. Значною мірою система сільськогосподарського страхування США зобов'язана своїм успіхом ефективної взаємодії між урядом та бізнесом: не зважаючи на зовнішні фактори сільгоспвиробники мають можливість успішно розвиватися, завдяки субсидованим програмам, що пропонує держава. Також важливою особливістю є те, що найбільш широко використовувані програми страхування, які охоплюють не врожайність, а доходи фермерів. Фермер може отримати компенсацію від страхової компанії навіть за середньої врожайності,

якщо ціни на сільськогосподарську продукцію значно знизилися. До основних ризиків, що покриваються страхуванням, належать посуха (53 %), повені (23 %) та заморозки (6 %).

У Канаді агострахованням охоплено понад 70% посівів сільськогосподарських культур та близько 55% фермерських господарств. Домінують страхові операції, що субсидуються державою. Законодавчою базою для здійснення сільськогосподарського страхування є закон про захист доходів фермерських господарств (Farm Income Protection Act). Програми такого страхування координуються Національною агенцією сільськогосподарського страхування при Міністерстві сільського господарства Канади, а адміністративне управління ними здійснюють уряди провінцій.

Іспанія була першою європейською країною, яка понад 40 років тому запровадила субсидії зі страхування сільськогосподарських культур з декількома ризиками. Сільськогосподарське страхування в Іспанії входить в топ 5 провідних країн світу за сумою страхових премій. Випереджають її тільки США, Японія та Канада. Це зумовлено важливою роллю сільського господарства в економіці країни та її кліматичними особливостями. Застрахованими в країні є близько 69% підприємств аграрного сектору, 91% угідь та 68% худоби.

Основні характерні риси системи страхування такі:

- держава бере активну участь у аграрному страхуванні шляхом надання субсидій, здійснення перестраховання, контролі та підтримці;
- страхуванням на основі солідарної відповідальності займаються приватні страхові компанії
- агостраховання не відноситься до обов'язкових видів страхування, проте якщо сільгоспвиробник від нього відмовляється, він позбавляється держпідтримки за рядом інших напрямків.

Система субсидованого агостраховання Туреччини значною мірою збігається з системою Іспанії. У 2005 році в Туреччині був прийнятий Закон

про агрострахування №5363 від 14.06.2005, який став підставою створення агрострахового пулу. TARSIM був заснований 16 приватними страховими компаніями і з 2006 року став основою програми в Туреччині. До його наглядової ради входять представники Міністерства сільського господарства, казначейства країни, представники страхових компаній – учасників даного об'єднання.

Страховики, як і в Іспанії, виконують функції агентів, продаючи поліси страхування. Вся відповідальність обов'язково передається в страховий пул, але страховики несуть солідарну відповідальність за виплати за пропорційним принципом. Частина ризиків перестраховується на міжнародних ринках перестраховування через спеціально створену національну перестраховальну компанію Milli Re.

Модель розвитку агрострахування в Австрії схожа на Туреччину тим, що там страховики в країні створили окрему страхову компанію Die Österreichische Hagelversicherung яка займається тільки питаннями агрострахування і не реалізує ніякі інші страхові продукти. Рівень проникнення агрострахування в Австрії-85%, не дивлячись що аграрне страхування в даній країні є добровільним.

Варто відмітити те, що більшість державних програм підтримки в іноземних країнах орієнтовані на конкретні ризики та/або культури. Так, наприклад, в США страховими ризиками визначається посуха, повінь та заморозки, а культурами, які підлягають страхуванню, кукурудза, соя та пшениця. В Іспанії програма є набагато розгалуженішою, що забезпечується завдяки об'єднанню страховиків. Проте в той же час існують й приклади Канади та Ізраїлю щодо обов'язковості страхування від найбільш поширених ризиків, як-от посуха та повінь, для більшості сільськогосподарських культур (Додаток Е).

З проаналізованого матеріалу ми можемо зробити висновок, що ринок страхування сільськогосподарських ризиків України знаходиться на досить низькому рівні. У загальній сумі валових страхових надходжень страхового

ринку України за 2020 рік, страхування сільськогосподарських ризиків становить лише 0,6%. Лише мала частка страхових компаній, що отримали відповідну ліцензію, надає послуги агрострахування на практиці.

У 2020 році через посуху при якій загинуло 385 тис. га посівів сільгоспкультур відбулося значне зростання суми та рівня страхових виплат, кількості укладених договорів та кількості страхових випадків, а також сума максимальної страхової виплати за окремим страховим випадком. Водночас зменшилась сума отриманих страхових премій та максимальна страхова сума за окремим об'єктом страхування. Страхові премії в середньому на 98% формуються за рахунок юридичних осіб резидентів. Частка фізичних осіб є незначною. Досвід зарубіжних країн показує, що для активного розвитку аграрного страхування важливим фактором є участь держави, яка полягає насамперед у наданні субсидій, здійсненні перестрахування, контролі та підтримці; Це значно полегшує процес страхування для всіх його суб'єктів та прискорює розвиток цієї галузі. Україні важливо прийняти до уваги досвід зарубіжних країн та застосовувати його на практиці.

4 Проблемні аспекти та перспективи розвитку фінансово-кредитного забезпечення підприємств АПК

Надання кредитних послуг підприємствам АПК обумовлюється специфікою їхнього функціонування, а необхідність державної фінансової підтримки зумовлена потребою в додаткових обігових коштах та інвестиціях, відставанням України від розвинутих країн за рівнем науково-технічного прогресу. Оскільки банківське кредитування є основним локомотивом залучення додаткових коштів для розглянутих суб'єктів господарювання, то необхідно розвивати цей напрямок та полегшувати процедуру надання кредитів. Основними стримуючими факторами, які потребують ліквідації, є:

- вимоги до існування земельного банку від 500 га, що не дає можливості малим фермерам отримувати позики. Як зазначалося на початку роботи, підприємств із земельним банком до 500 га складають 85% від загальної кількості тих, хто займається вирощування зернових та зернобобових культур.

- використання у якості забезпечення за кредитами лише твердої застави. Сільгоспвиробники мають можливість надавати у заставу майбутній врожай, товарні та фінансові аграрні розписки, які зобов'язують їх сплатити за користування позикою після збирання врожаю, тощо. Але через неможливість відстеження врожаю, шахрайських дій позичальників, бездіяльність правоохоронних органів ці види застави не використовуються.

- високі відсоткові ставки за користування кредитами. Це глобальна проблема, яка турбує усі галузі економіки. Останнім часом ми бачимо політику і Національного банку, і уряду, і Верховної ради з приводу активізації кредитування та підтримки як сільськогосподарських підприємств, так й інших суб'єктів господарювання. Проте відсоткові ставки для сільгоспвиробників все одно залишаються на 4-5% вище, ніж для інших нефінансових корпорацій.

- відсутність культури страхування сільськогосподарських ризиків. При страхуванні врожаю від непередбачуваних подій, надавачі позик можуть виступати вигодонабувачами у випадку страхової події, що зменшує їхні ризики несплати кредитів, а отже спонукає до проведення даних операцій.

Всі ці проблеми потребують комплексного вирішення на загальнодержавному рівні, оскільки необхідно змінювати підходи до регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств, здійснювати контроль за посівними площами, чітко адмініструвати земельні ділянки приймати відповідні законодавчі акти.

Для розвитку небанківського надання кредитних послуг мають бути реалізовані плани щодо активізації діяльності ринків лізингу та факторингу, адже це має дати новий поштовх у залученні підприємствами АПК коштів та розширення діяльності. Чітке та зрозуміле регулювання кредитних спілок має стати при нагоді для малих фермерів, які зможуть об'єднуватись та використовувати кошти для вирішення власних проблем без довгого банківського обслуговування.

Окрім цього, вагому роль у розвитку аграрних підприємств та вирішенні проблем фінансово-кредитного забезпечення відіграє політика з боку держави. На сьогоднішній день державні органи влади України розуміють значний вплив агропромислового комплексу на розвиток країни, тому постійно намагаються вдосконалювати законодавство і приймати нові законодавчі акти з цього приводу. Основними з них зараз є Закони України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», «Про державну підтримку сільського господарства України», Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників» та інші.

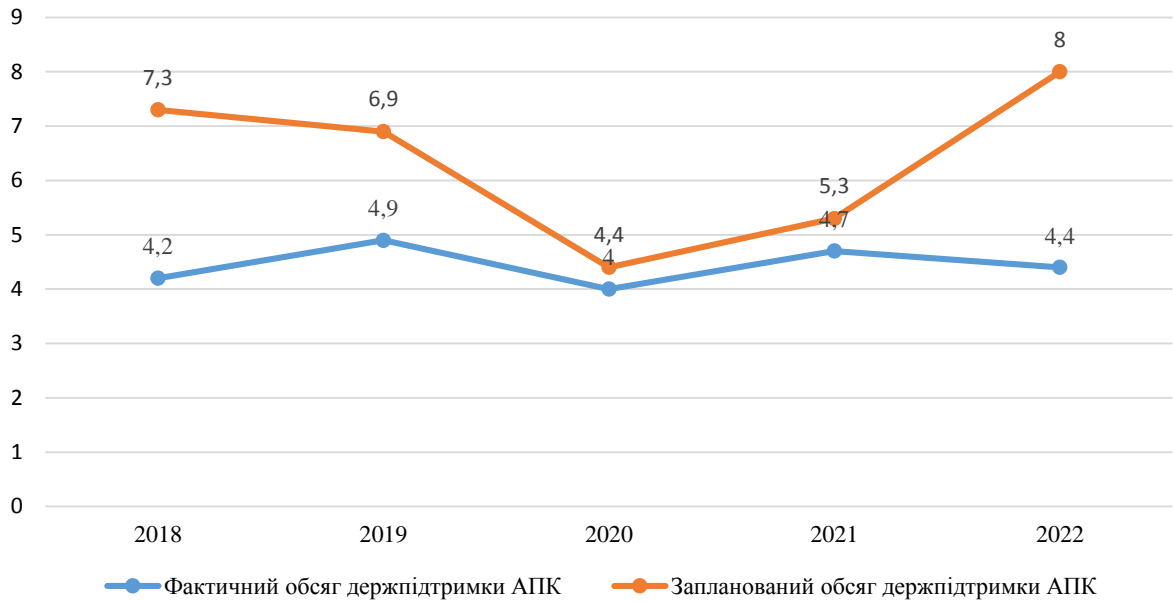

Рисунок 4.1 – Динаміка виділення державної підтримки АПК з 2018 по 2022 рік

Джерело: побудовано автором за даними [8]

З рисунку 4.1 можемо побачити, що кожен рік у державному бюджеті закладаються кошти на підтримку підприємств аграрного сектору. Протягом п'яти останніх років обсяг держпідтримки залишався на одному рівні: з 2018 по 2021 рік вона зросла лише на 500 млн грн: з 4,2 млрд до 4,7 млрд грн. На 2022 рік фактично в бюджеті на підтримку АПК закладено 4,4 млрд грн, що на 300 млн менше ніж в минулому році, хоча проектом бюджету планувалося виділити підтримку у розмірі 8 млрд. У 2021 році проектом бюджету планувалося виділити 5,3 млрд, а фактично було виділено на 600 млн менше. Таку ж ситуацію ми бачимо і в попередні роки: завжди фактичний обсяг допомоги є набагато менше ніж запланований. У порівнянні з коштами, які аграрії отримують від банків (близько 82,6 млрд грн за один рік), підтримка держави яка є меншою в 20 разів здається зовсім не значною і не задовольняє попит аграріїв. Наприклад, у 2021 році від виробників аграрної продукції надійшло заявок про допомогу від держави на 7 млрд грн, і лише 67% з них були покриті: 4,66 млрд грн були направлені на фінансову підтримку

сільськогосподарських виробників і 50 млн на кредити фермерським господарствам.

Напрямки, за якими розподілялися бюджетні кошти можемо побачити на рисунку 4.2.

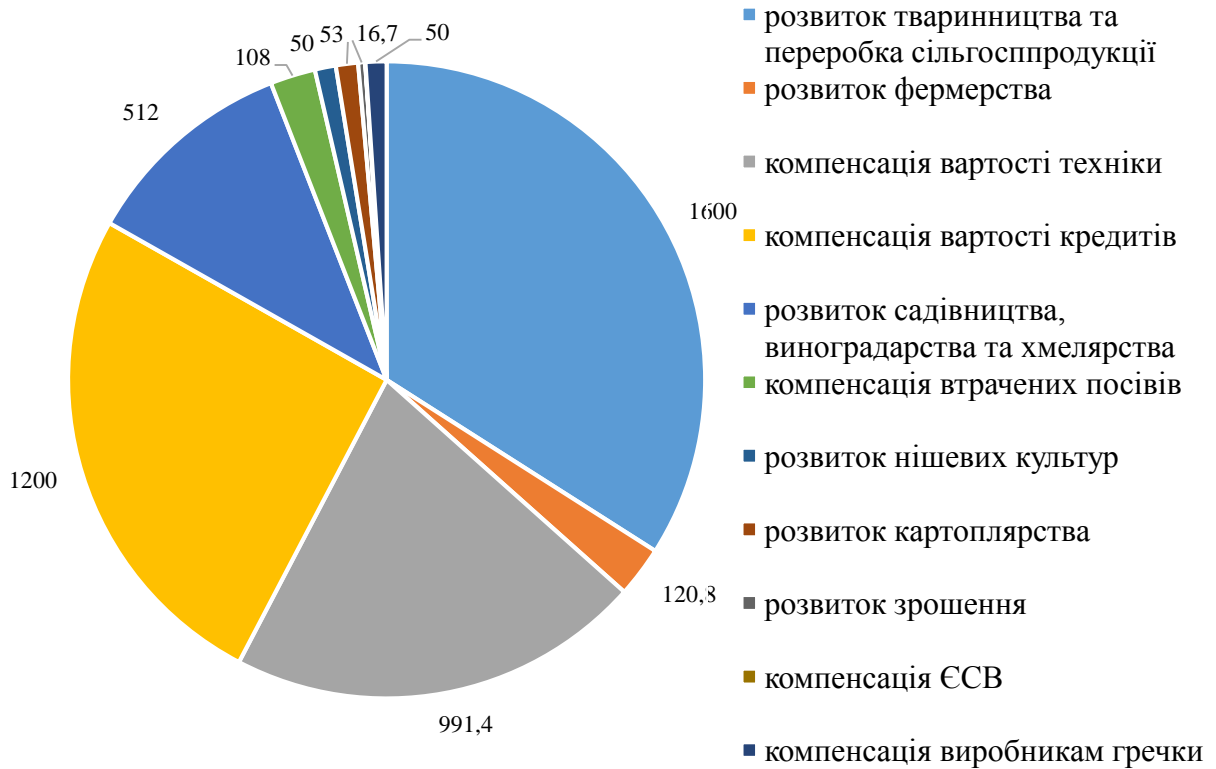

Рисунок 4.2 – Напрямки держпідтримки аграріїв, 2021 рік

Джерело: побудовано автором за даними [8]

З даних рисунку ми бачимо, що державна підтримка була направлена на фінансування 11 різних програм. 34,02% було надано на розвиток тваринництва і переробку сільського господарства, 25,52% на компенсацію кредитів і 21,08% на покриття вартості техніки. Менше всього, лише 0,01% було виділено на компенсацію єдиного соціального внеску. Програми та умови державної підтримки АПК у 2022 році представлені в додатку Ж.

Всього за 2021 державну підтримку отримали 14388 підприємств аграрного сектору. Найбільше – 60000 тис. грн, було виплачено фермерському господарству «Гадз» (таблиця 4.1).

Таблиця 4.1 – Топ агрокомпаній по сумі отриманої держпідтримки, 2021 рік [8]

Назва компанії	Отримані кошти, млн. грн
ФК «Гадз»	60,00
ТОВ «Енселко Агро»	56,27
ТОВ «ПК» ДНІПРОВСЬКИЙ»	47,82
СП ТОВ «Нива Переяславщини»	47,34
ТзОВ «Бучачагрохлібпром»	35,69
ПП «Аграрна компанія 2004»	30,48
ТОВ «Агро-овен»	15,23
СТОВ «Дружба-Нова»	7,35
АП НВП «Візит»	1,17

16 лютого 2022 року Кабінетом Міністрів України було засновано Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві, який направлений на зниження ризиків для банків при наданні кредитів дрібним аграрним підприємствам. Діяльність Фонду регулюється ЗУ «Про Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві».

Отримання банківського кредитування для дрібних аграрієв завжди було проблемним питанням, адже відсоткові ставки для них в середньому є більшими на 5-7%, через що вони змушені брати короткострокові кредити спрямовані лише на покриття поточних потреб. Даний Фонд надає гарантії для сільгоспвиробників, які обробляють до 500 га землі, що зможе знизити ризики при кредитуванні АПК для банків. Дані гарантії надаються терміном до 10 років і становлять до половини непогашеної суми боргу. Завдяки цьому повинно відбутися однозначне зменшення відсоткових ставок і зростання термінів кредитування, що призведе до стрімкого розвитку дрібних підприємств.

Також в Україні присутня державна підтримка підприємств АПК у сфері надання лізингових послуг. З метою сприяння розвитку і ефективного функціонування агропромислового комплексу Кабінетом міністрів України утворено Національну акціонерну компанію «Украгролізинг». Надання лізингових послуг відбувається за тією ж самою процедурою, що й в приватних лізингодавців, проте після подання заяви лізингоодержувачем на

отримання техніки, НАК «Украгролізинг» проводить відкритий аукціон щодо закупівлі відповідно до Закону «Про публічні закупівлі». Відповідно до розміщеної на сайті компанії інформації строк лізингу для підприємств АПК не перевищує 4 років, авансовий платіж становить не менше 15% вартості предмету лізингу, а ставка за надання лізингу - не менше 16% річних. Діяльність компанії основним чином здійснюється за рахунок статутного фонду, який поповнюється за рахунок Державного бюджету. Статутний фонд НАК «Украгролізинг» наразі становить 117041,2 тис. грн. Завдяки цим коштам відбувається закупівля техніки відповідно до поданих заяв, проте діяльність компанії в останні роки є незначною та немає великого впливу на розвиток підприємств АПК.

Підсумовуючи можемо сказати, що держава розуміє значимість аграрного сектору в розвитку економіки країни і намагається удосконалювати механізми надання підтримки і законодавчі акти, але на сьогоднішній день запити виробників аграрного сектору є набагато вищими, ніж обсяг державної підтримки, яку вони отримують. На державну підтримку АПК мають виділяти приблизно 1% аграрного ВВП, але на сьогодні ця сума є на 57% менше. Крім цього, про низький обсяг держпідтримки свідчить оцінка підтримки виробника (PSE (Product Support Estimate)). За даними цієї оцінки 21% валової продукції аграрного сектору в країнах Європейського Союзу компенсуються за рахунок держави. В ОЕСР цей показник знаходиться на рівні 18,8%, в Україні – тільки 9,5%.

Протягом п'яти останніх років держпідтримка АПК залишається на одному рівні: близько 4 млрд грн, який є недостатнім і становить тільки 0,35% від всіх видатків Державного бюджету України (у 2021 році обсяг державний видатків становив 1339,3 млрд грн, з них 4,7 млрд спрямовувались на підтримку аграрієв). При цьому, в проекті бюджету на підтримку АПК завжди планують виділити набагато більше, ніж потім є фактично. Крім цього, є ряд інших проблем з фінансово-кредитним забезпеченням, які продовжують стримувати розвиток аграрних підприємств. До них можна віднести вимоги до

існування земельного банку від 500 га, що не дає можливості малим фермерам отримувати позики, використання у якості забезпечення за кредитами лише твердої застави, високі відсоткові ставки за користування кредитами, відсутність культури страхування сільськогосподарських ризиків та інше. Вирішення цих проблем має створити нові якісні та комфортні умови для розвитку сільського господарства в Україні, надати йому більше ресурсів та можливостей.

ВИСНОВОК

Отже, можемо сказати, що аграрний сектор є рушійною силою економіки України і має великі перспективи для розвитку. Крім загальних факторів, таких як економічна та політична ситуації в країні, рівень ринкової кон'юнктури, які впливають на всі підприємства, на аграрних виробників впливають також погодно-кліматичні умови, які є не контрольованими та можуть мати великий вплив на врожайність. Ризикованість даної сфери робить її менш привабливою для інвесторів та кредиторів і ускладнює процес залучення фінансових ресурсів. Проте, без належного фінансово-кредитного забезпечення розвиток аграрного виробництва стає дуже повільним, а інколи навіть неможливим.

Наразі відсутня адекватна та налагоджена фінансова-кредитна інфраструктура, без якої фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств є неефективним. Дана інфраструктура має включати в себе небанківські кредитні установи, страхові компанії, недержавні пенсійні фонди, інвестиційні установи, тощо. Але головну роль у фінансово-кредитному забезпеченні розвитку сектору сільського господарства на сьогоднішній день мають відігравати кредити комерційних банків.

З проведеного аналізу банківського кредитування ми можемо зробити висновок, що частка кредитів аграрному сектору в загальній сумі наданих кредитів стабільно зростає з кожним роком. Проте в порівнянні з зарубіжними країнами і можливим потенціалом України, рівень кредитування все одно залишається дуже низьким. Процентна ставка для сільськогосподарських корпорацій постійно є більшою за середньоринкову по всіх інших галузях економіки, що пояснюється великою кількістю ризиків, що притаманні аграрним підприємствам. За терміном кредитування переважають короткострокові (до 1 року) та середньострокові (від 1 до 5 років) кредити.

Частка довгострокового кредитування залишається дуже низькою, що пояснюється, знову ж таки, ризикованістю та нестабільністю аграрної сфери.

На сьогоднішній день банки пропонують значний обсяг продуктів кредитування підприємствам сільського господарства, що дозволяє залучати додаткові кошти для розширення діяльності. Проте певні обмеження у вигляді необхідного земельного банку, досвіду ведення бізнесу, наявності основних засобів для забезпечення кредитів та багато інших факторів є стримуючими для активного надання кредитних послуг підприємствам АПК у широких масштабах. Також стримуючим фактором є низький рівень ринку страхування сільськогосподарських ризиків України. У загальній сумі валових страхових надходжень страхового ринку України за 2020 рік, страхування сільськогосподарських ризиків становить лише 0,6%. Лише мала частка страхових компаній, що отримали відповідну ліцензію, надають послуги агрострахування на практиці.

Рівень підтримки з боку держави також знаходиться на незадовільному рівні і не відповідає запитам виробників аграрного сектору. На державну підтримку АПК мають виділяти приблизно 1% аграрного ВВП, але на сьогодні ця сума є на 57% менше. Крім цього, про низький обсяг держпідтримки свідчить оцінка підтримки виробника (PSE (Product Support Estimate)). За даними цієї оцінки 21% валової продукції аграрного сектору в країнах Європейського Союзу компенсуються за рахунок держави. В ОЕСР цей показник знаходиться на рівні 18,8%, в Україні – тільки 9,5%.

Отже, синтез впровадження нових правил та вимог банківського кредитування, зменшення відсоткових ставок, покращення культури страхування, розвиток небанківського ринку фінансових послуг та державна політика у сфері фінансової підтримки підприємств АПК мають створити нові якісні та комфортні умови для розвитку сільського господарства в Україні, надати йому більше ресурсів та можливостей для розвитку виробництва і виходу на світові ринки, що безумовно матиме позитивний вплив не лише на розвиток суб'єктів господарювання, а і на країну в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Anthony Orji, Jonathan E. Ogbuabor, Onyinye I. Anthony-Orji, Jennifer Nkechi Alisigwe, Agricultural Financing and Agricultural Output Growth in Developing Economies: Any Causal Linkage in Nigeria? *International Journal of Finance, Insurance and Risk Management* Volume X, Issue 2, 2020, p. 34-43
2. Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council of 25 November 2009 on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance (Solvency II)
3. Federal Crop Insurance: A Primer. Congressional Research Service Report. February 2021
4. Iatsukh O., Demchenko I., Zakharova N., Tsap V. Agricultural development of Ukraine as the basis for ensure its food security. *Технологічний аудит і резерви виробництва*. № 2/5. 2018. С. 37-44
5. Minakshi Chakraborty and Sachchidanand Shukla, Agriculture Credit and Rural Economic Development. *Journal of Accounting and Finance*. Volume 34, №1, October 2019-March 2020. URL: https://www.researchgate.net/publication/342897891_Agriculture_Credit_and_Rural_Economic_Development (дата звернення 03.06.2022)
6. Nermin Bahş, Eray Çetin, Determining of agricultural credit impact on agricultural production value in Turkey, *Ciência Rural*, Santa Maria, v.50:11, e20200003, 2020. URL: <https://www.researchgate.net/publication/345772062DeterminingofagriculturalcreditimpactonagriculturalproductionvalueinTurkey> (дата звернення 03.06.2022)
7. Oleg V. Zakharchenko, Olena O. Aliksieichuk, Alena V. Kliuchnyk, Nataliya Yu. Shyriaieva, Irina V. Kudlai STATE SUPPORT OF AGRICULTURAL PRODUCERS AS A FACTOR IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF THE AGRICULTURAL SECTOR ENTREPRENEURSHIP AND SUSTAINABILITY ISSUES ISSN 2345-0282

8. Розподіл дотацій у агросекторі за останні три роки. *Агрополіт - гаряча агрополітика*. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/952-derjavna-pidtrimka-ark-za-2019-2021> (дата звернення: 03.06.2022).
9. Жмурко І. Ризики в аграрному секторі та необхідність їх страхування. *Економічний дискурс*. №1. 2017. С. 42-49
10. Журавка О. С., Колеснік А.І. Зарубіжний досвід страхування сільськогосподарських ризиків та можливості його імплементації в Україні. *Економіка. Фінанси. Право*. 5/2. 2017. С. 4-9
11. Журавка О. С., Сайко А. А. Державна підтримка агрострахування: вітчизняний і зарубіжний досвід. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 22–24 листопада 2021 року). Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету. Суми: Сумський державний університет. 2021. С.36-39
12. Журавка О. С., Троян Б. О. Проблемні аспекти розвитку агрострахування в Україні. Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції. Суми, 21-22 листопада 2019 р. Суми : Сумський державний університет, 2019. Ч. 1. С. 49-53
13. Інформація про стан і розвиток страхового ринку. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері фінансових послуг URL: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Ohliad-strakhovoho-rynku.html> (дата звернення 03.06.2022)
14. Ісаян А. М. Банківське кредитування підприємств АПК в умовах невизначеності. Київ. 2016. С. 193
15. Левандівський О.Т., Дребот С.Д. Фінансове забезпечення сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. №15. С. 32-41
16. Малій О. Г. Кредит як джерело фінансування агробізнесу. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського*

господарства імені Петра Василенка: Економічні науки. №172. 2016. С. 132-141.

17. Мартинович Д. Економетричний аналіз впливу інструментів державної допомоги на розвиток сільського господарства в Україні. *Вісник КНУ.* №1. 2016. С. 52-59

18. Надійне плече: ТОП-15 банків, що кредитують агросектор. URL: <https://landlord.ua/rejtingi/nadiyne-pleche-top-15-bankiv-shho-kredituyut-agrosektor/> (дата звернення 03.06.2022)

19. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 03.06.2022)

20. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>(дата звернення 03.06.2022)

21. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/#> (дата звернення 03.06.2022)

22. Офіційний веб-сайт Національної акціонерної компанії «Укragenrolizing». URL: <https://www.ukragroleasing.com.ua> (дата звернення 03.06.2022)

23. Офіційний сайт АТ «Банк Кредит Дніпро». URL: <https://creditdnepr.com.ua/ru> (дата звернення 03.06.2022)

24. Офіційний сайт АТ «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua> (дата звернення 03.06.2022)

25. Офіційний сайт АТ «МЕГАБАНК». URL: <https://www.megabank.ua> (дата звернення 03.06.2022)

26. Офіційний сайт АТ «ОТП БАНК». URL: <https://ru.otpbank.com.ua> (дата звернення 03.06.2022)

27. Офіційний сайт АТ «ПроКредит банк». URL: <https://www.procreditbank.com.ua> (дата звернення 03.06.2022)

28. Офіційний сайт АТ «ПУМБ». URL: <https://www.pumb.ua> (дата звернення 03.06.2022)

29. Офіційний сайт АТ «Райффайзен банк Аваль». URL: <https://www.aval.ua> (дата звернення 03.06.2022)
30. Офіційний сайт АТ «Укргазбанк». URL: <https://www.ukrgasbank.com> (дата звернення 03.06.2022)
31. Офіційний сайт журналу про страхування «Фориншурер» URL: <https://forinsurer.com/> (дата звернення 03.06.2022)
32. Офіційний сайт ПАТ «Креді Агриколь Банк». URL: <https://credit-agricole.ua>
33. Офіційний сайт ПАТ «Укрсіббанк». URL: <https://my.ukrsibbank.com/ua/personal/> (дата звернення 03.06.2022)
34. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції : Закон України від 05.11.2020 р. № 985-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/985-20#Text> (дата звернення: 03.06.2022).
35. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV : станом на 7 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (дата звернення: 03.06.2022).
36. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств : Постанова Каб. Міністрів України від 07.02.2018 р. № 106 : станом на 12 лют. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-п#Text> (дата звернення: 03.06.2022).
37. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки сільгосптоваровиробників : Постанова Каб. Міністрів України від 08.02.2017 р. № 77 : станом на 18 черв. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2017-п#Text> (дата звернення: 03.06.2022).

38. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17.10.1990 р. № 400-ХІІ : станом на 4 листоп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12#Text> (дата звернення: 03.06.2022).

39. Ринок агостраховання України у 2018-му андерайтингому році. Аналітичне дослідження. м. Київ. 2019. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/управління%20фінансів/Страховання/%20агостраховання%20%20у%202018.pdf> (дата звернення 03.06.2022)

ДОДАТОК А
СТРУКТУРА ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

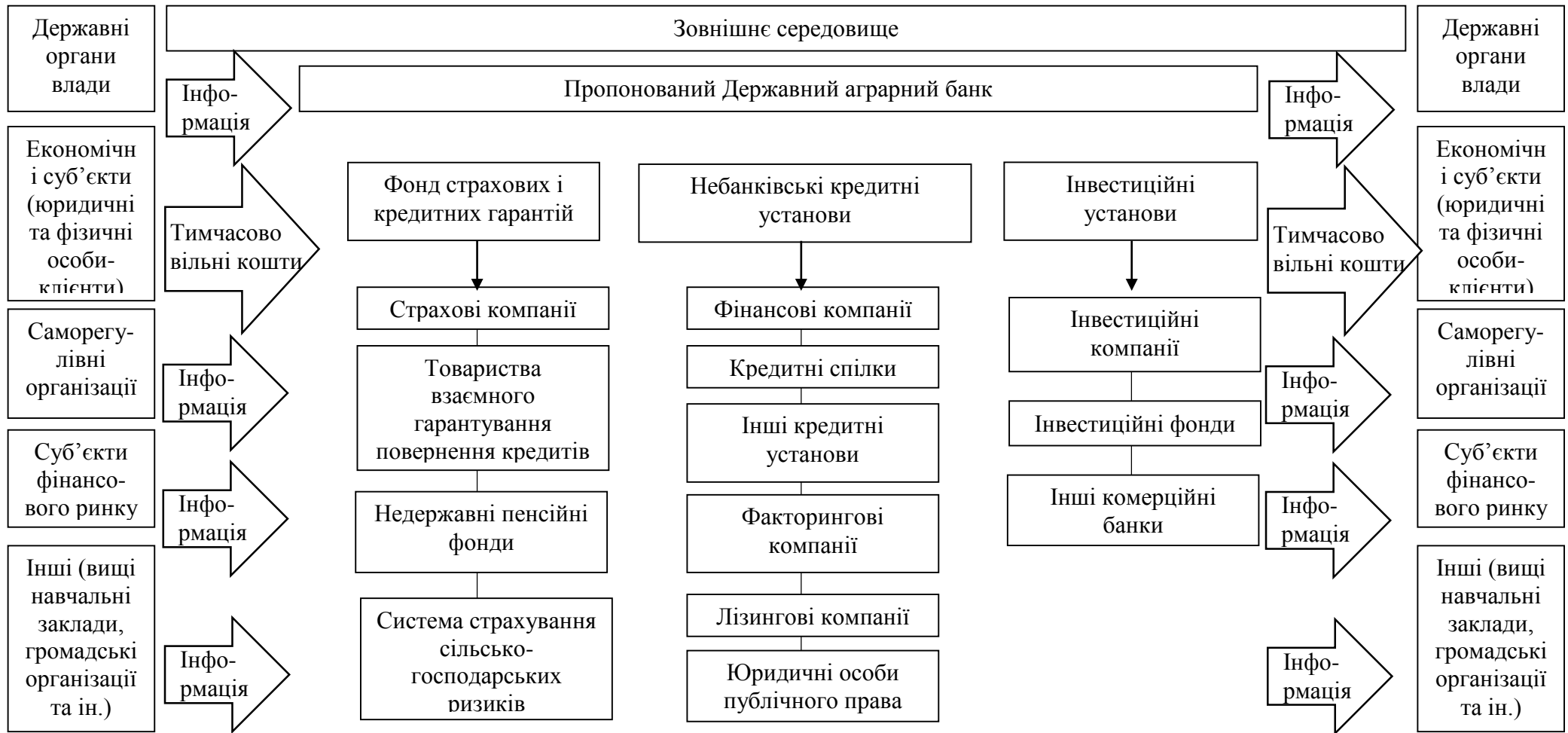

Рисунок А. 1 – Пропонована фінансова-кредитна інфраструктура аграрного сектору

ДОДАТОК Б

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

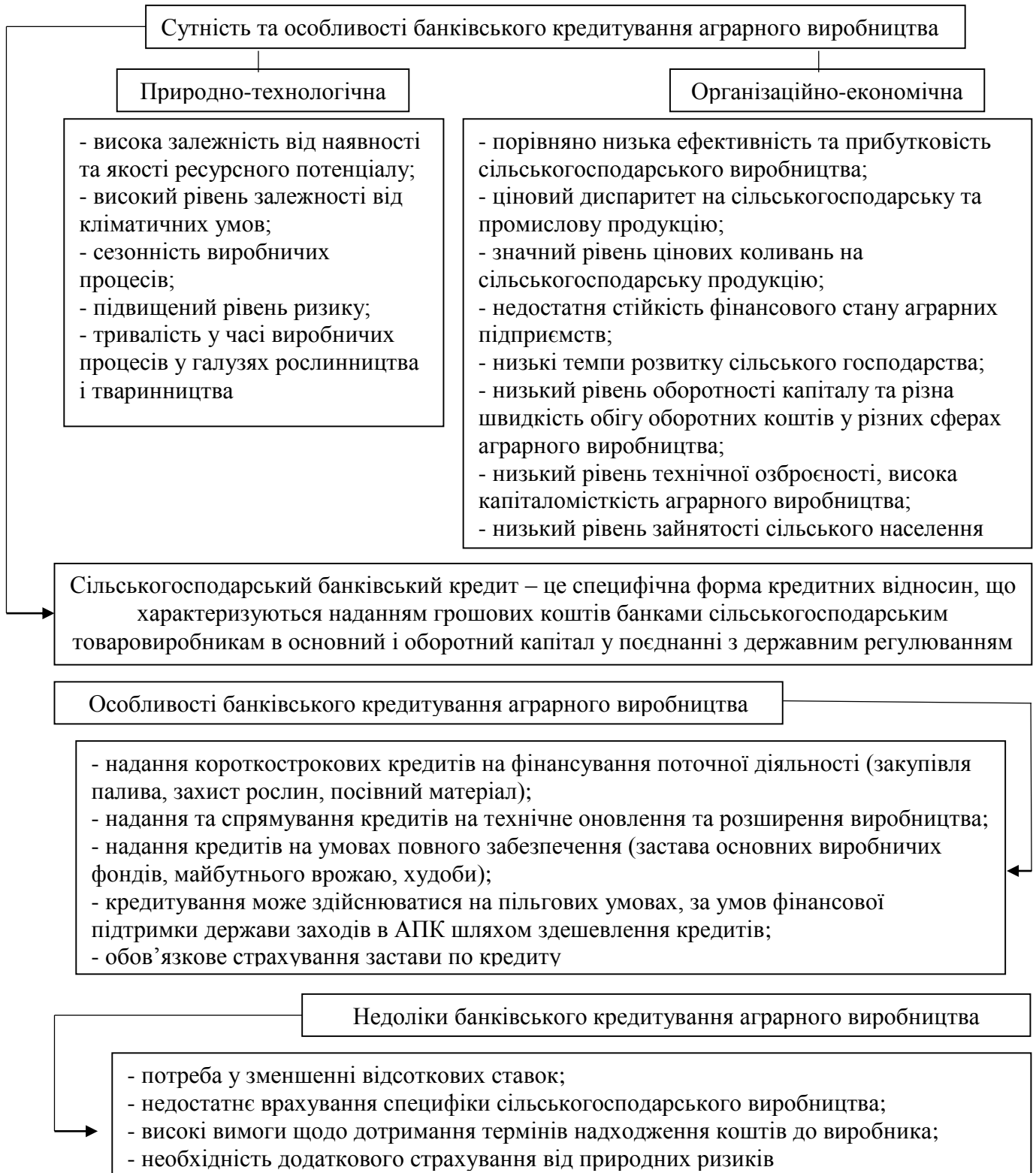

Рисунок Б. 1 – Специфіка кредитування підприємств АПК

ДОДАТОК В
КРЕДИТИ АГРАРНОМУ СЕКТОРУ У РОЗРІЗІ ВИДІВ ВАЛЮТ І СТРОКІВ ПОГАШЕННЯ

Таблиця В.1 – Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України) сільськогосподарським корпораціям, у розрізі видів валют і строків погашення, млн. грн [21]

Рік	Усього	у тому числі за строками			у тому числі							
					у національній валюті				в іноземній валюті			
		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років	усього	у тому числі за строками			усього	у тому числі за строками		
						до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років		до 1 року	від 1 року до 5 років	більше 5 років
2008	28 812	10 851	16 254	1 707	19 454	7 157	11 967	329	9 358	3 693	4 287	1 378
2009	26 026	10 245	13 980	1 800	17 851	7 030	10 181	640	8 175	3 215	3 800	1 160
2010	26 545	8 631	14 708	3 206	20 355	7 143	11 111	2 100	6 191	1 488	3 597	1 106
2011	34 143	13 336	17 249	3 558	24 985	10 163	12 453	2 369	9 158	3 173	4 796	1 189
2012	36 488	16 509	16 095	3 884	25 569	12 194	11 035	2 340	10 919	4 316	5 060	1 543
2013	43 534	23 829	15 520	4 185	31 559	17 201	10 855	3 502	11 975	6 628	4 665	682
2014	55 335	24 953	25 262	5 120	35 425	15 560	15 651	4 213	19 910	9 393	9 611	907
2015	48 425	22 059	20 357	6 008	28 614	10 399	13 214	5 001	19 811	11 660	7 144	1 007
2016	55 374	24 486	19 781	11 107	38 148	13 230	14 759	10 158	17 226	11 256	5 022	949
2017	59 706	18 008	22 972	18 726	45 995	12 087	17 220	16 687	13 711	5 921	5 751	2 039
2018	67 675	24 570	30 242	12 863	49 946	15 711	23 327	10 909	17 729	8 859	6 916	1 954
2019	61 600	26 689	31 247	3 664	43 859	16 486	25 092	2 282	17 741	10 204	6 155	1 382
2020	61 486	30 090	28 627	2 769	43 087	21 909	19 782	1 396	18 399	8 181	8 844	1 374
2021	82 600	37 291	40 933	4 376	59 116	25 412	31 451	2 253	23 484	11 879	9 482	2 123

ДОДАТОК Г
ДИНАМІКА ПРОЦЕНТНИХ СТАВОК ЗА КРЕДИТАМИ АГРАРНОМУ СЕКТОРУ

Таблиця Г.1 – Процентні ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку України) сільськогосподарським корпораціям, у розрізі видів валют, % річних [21]

Рік	Усього	у тому числі		у тому числі					
				у національній валюті			в іноземній валюті		
		овердрафт	усього без урахування овердрафту	усього	у тому числі		усього	у тому числі	
					овердрафт	усього без урахування овердрафту		овердрафт	усього без урахування овердрафту
2008	18,4	22,2	18,1	19,6	22,2	19,3	14,1	–	14,1
2009	19,2	22,2	19,1	23,2	22,2	23,2	11,1	–	11,1
2010	14,9	16,9	14,7	15,9	17,5	15,8	9,6	7,3	9,7
2011	13,5	11,5	13,6	17,1	11,5	17,9	7,3	13,3	7,3
2012	17,6	25,2	17,1	21,9	25,2	21,6	8,1	–	8,1
2013	15,2	18,4	14,9	18,7	20,2	18,5	8,4	5,6	8,5
2014	20,1	18,2	20,3	21,2	18,3	21,5	14,1	9,1	14,1
2015	20,2	24,5	19,7	23,0	24,5	22,8	10,7	36,0	10,7
2016	18,4	23,8	17,7	20,4	23,8	19,8	10,7	–	10,7
2017	16,3	20,2	15,6	17,7	20,2	17,2	7,3	10,5	7,3
2018	17,7	20,0	17,1	20,5	20,0	20,6	6,9	–	6,9
2019	16,4	20,7	15,6	19,7	20,7	19,5	6,5	–	6,5

Продовження таблиці Г.1

2020	10,7	15,7	10,2	11,8	15,7	11,3	5,5	–	5,5
2021	10,0	14,0	9,6	12,1	14,0	11,8	3,5	–	3,5
Березень 2022	9,7	13,4	9,4	13,8	13,4	13,8	0,5	–	0,5

ДОДАТОК Д
ПРОГРАМИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВАМ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Таблиця Д.1 – Банківські продукти пропоновані аграріям у 2021 році

Назва банку	Назва програми	Максимальна сума, грн	Мінімальна відсоткова ставка, % річних			Строк, роки	Коментар
			UAH	USD	EUR		
ОТП БАНК*	АГРО кредит "Миттєвий" (поповнення обігових коштів)	15 млн.	12	5	5,5	-	Застава: Аграрна розписка/майбутній врожай 150% (від суми ліміту) Техніка/Нерухомість 40% (60%) (від суми ліміту) для суми 3 - 12 млн. грн (12 - 15 млн. грн)
	АГРО кредит "Миттєвий" (інвестиційне фінансування)	15 млн.	12	5	5,5	5	Купівля комбайнів, тракторів, оприскувачів, навісного та причіпного обладнання. Будівництво складів, елеваторів, іригаційних систем.
	Simple Agro	30 млн.	фіксована або поточна ринкова ставка	LIBOR + маржа або поточна ринкова ставка	EURIBOR + маржа або поточна ринкова ставка	3	Продукти фінансування: відновлювальна кредитна лінія, строковий кредит, структуроване торговельне фінансування
Райффайзен Банк Аваль*	Овердрафт	4,5 млн.	14,5	-	-	3	Можливість отримати фінансування без застави
	Беззаставний кредит «Довіра»	1,5 млн.	16,35	-	-	2	Схема погашення: ануїтет (для агроклієнтів можливе встановлення індивідуального графіку погашення)

	Кредитна лінія	30 млн.	13,1	-	-	1,5	Надається під заставу нерухомого майна, транспортних засобів, машин та обладнання, майнових права на депозит
	Інвестиційний кредит на купівлю с/г техніки та обладнання	30 млн.	13,2	-	-	5	Внесок позичальника має становити не менше 20% від вартості техніки.
	Кредит «Розвиток»	3 млн.	16,35	-	-	3	Придбання нової та уживаної техніки
ПУМБ*	Кредити на поповнення обігових коштів		15	-	-	3	Форма фінансування: відновлювана чи непоновлювальна кредитна лінія
	Кредити на покупку нової с/г техніки	5 млн.	15	-	-	5	Форма фінансування: кредит, непоновлювальна кредитна лінія
	Кредит під депозит	90% депозиту				2	Форма фінансування: відновлювана чи непоновлювальна кредитна лінія
	Генеральний кредитний ліміт для аграріїв	50 млн.	15	-	-	5	Наявність земель с/г призначення від 500 га Форма фінансування: кредитна лінія, кредит з графіком погашення, овердрафт
Мегабанк*	Кредитна лінія	-	18,5	10	10	-	
	Овердрафт	-	19	-	-	-	
	Мікро агро-кредит	5 млн.	-	-	-	5	Одноразова комісія 0,5 - 2% Позичальник повинен мати не менше 12 років досвіду діяльності у с/г сфері
Ощадбанк* (для МСБ)	Поповнення обігових коштів	-	12,25	-	-	3	
	Придбання транспортних засобів та обладнання	-	12,25	-	-	5	Розмір внеску позичальника не менше 20%. У заставу надається майно, що купується.

	Овердрафт	До 100% від щомісячних надходжень на рахунки	14	-	-		Максимальний ліміт без застави - 10 млн. грн.
	Кредит під депозит	Залежить від обсягу депозиту	Ставка за депозитом + 2,5 в. п.			Строк депозиту	
ПроКредит Банк	Строковий кредит					10	
	Кредитна лінія					3	
	Овердрафт	До 50% від середньомісячних оборотів по поточному рахунку за останні 12 місяців		-	-	2	
Кредит Дніпро	АГРООБОРОТКА	До 70% витрат за сезон	18	-	-	1,5	Надається у форматі кредитної лінії Максимальна сума бланкового кредиту без застави 2 млн. грн.
	КРЕДИТ НА КУПІВЛЮ С/Г ТЕХНІКИ	До 90% від вартості техніки	14			5	Стандартна застава: техніка, що купується; інша техніка, обладнання, автотранспорт, нерухомість, яка перебуває у власності клієнта. При фінансуванні 100% вартості придбаної техніки - з оформленням додаткової застави
Креді Агриколь*	Кредитна лінія	Не більше 60% від запланованої вартості посівної/збиральної кампанії	14	6,5	5,5	1,5	Надання кредиту у валюті можливе лише за наявності у клієнта валютної виручки

	Кредит на розвиток бізнесу	До 75% від вартості проекту – якщо в якості забезпечення надається виключно майно, яке придбається за рахунок кредитних коштів. До 90% - якщо в якості забезпечення надається інше майно.	14	6,5	5,5	5	Об'єкти кредитування: 1) фінансування придбання основних засобів (крім транспортних засобів) для здійснення господарської діяльності; 2) реконструкція/ ремонт нерухомості, яка використовується у здійсненні господарської діяльності; 3) інші інвестиційні потреби бізнесу, що направлені на його розвиток та розширення (в т.ч. будівництво) Максимальний строк кредитування: <ul style="list-style-type: none"> • на придбання/створення основних засобів: до 60 місяців включно • на реконструкцію/ремонт нерухомості – до 36 місяців включно
	Фінансування придбання агротехніки / обладнання	-	14	6,5	5,5	5	Об'єкти кредитування: Нова та вживана сільськогосподарська техніка та обладнання
УкрСіббанк	Кредит для агробізнесу	5 млн.	8,5	-	-	1	Вимоги до позичальника: <ul style="list-style-type: none"> • земельний банк — від 500-5 000 га; • термін ведення діяльності — не менше 5-ти років; • прийнятні регіони для сільськогосподарської діяльності: пріоритет для Заходу, Півночі і Центру України.

Укргазбанк*	Кредитування на придбання транспорту, с/г техніки та обладнання	До 80% ринкової вартості транспортні засоби та сільськогосподарська техніка, що підлягають обов'язковій державній реєстрації японських, європейських, корейських виробників та США. До 70% вартості інших об'єктів кредитування за продуктом.				5	Форма фінансування: Кредит, невідновлювальна відклична кредитна лінія Надання кредиту у валюті можливе лише за наявності у клієнта валютної виручки
	Овердрафт	до 30% від чистих кредитових оборотів по поточному рахунку клієнта банку				1	
	Кредит під депозит	97% від суми депозиту	Ставка за депозитом + 2 в. п.			на 5 днів менший від строку дії	

						депозит у	
	Кредитування обігового капіталу	Визначається на підставі фін. стану та обсягу застави				1	Форма фінансування: Кредит, невідновлювальна кредитна лінія, відновлювальна кредитна лінія

* - банк-учасник Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»

ДОДАТОК Е

ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОСТРАХОВИКІВ В РОЗВИНУТИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Таблиця Е.1 – Характеристика державної підтримки агрострахування

Характеристика	США	Іспанія	Канада	Ізраїль	Туреччина	Австрія
Ризики, що страхуються	Посуха, повінь, заморозки	Понад 100 страхових продуктів для страхування с/г культур та тварин.	Заморозки, повінь	Більшість ризиків, притаманних с/г	Посуха, повінь, ураган	Мультиризикове страхування
Культури, що підлягають страхуванню	Кукурудза, соя, пшениця	Страхується понад 70% фермерів, 90% с/г культур та 70% тварин	Пшениця, ячмінь, рапс, кукурудза	Страхування практично всіх видів с / г культур	Пшениця, томати, виноград, оливки	Більшість с/г культур та тварин
Ключові характеристики	Безпосередній зв'язок держави з сільгоспвиробниками (з урахуванням їх потреб) при формуванні та впровадженні програм агрострахування	Модель агрострахового пулу. Урядом субсидується не тільки страхування сільськогосподарських культур, а й тварин	Велика роль уряду	Агрострахування – обов'язкова умова	Іспанська модель	Добровільний вид страхування. Страхування проводиться тільки через одну компанію

ДОДАТОК Ж
АНАЛІЗ НАПРЯМІВ ТА УМОВИ ПРОГРАМИ ДЕРЖПІДТРИМКИ АПК
НА 2022 РІК

Таблиця Ж.1 – Програми державної підтримки АПК у 2022 році [23]

Назва програми	Умови програми
Часткова компенсація вартості с/г техніки	Програмою передбачено здешевлення сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва. Розмір компенсації – 25 % вартості (без урахування податку на додану вартість) за придбані техніку та обладнання, які на момент здійснення через уповноважений банк оплати на їх придбання були включені до переліку, розміщеного на сайті Мінекономіки.
Фінансова підтримка заходів у агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	<p>Компенсація надається позичальникам за нараховані і сплачені у поточному році відсотки за користування кредитами (поновлювальними та непоновлювальними, крім овердрафтів (контокорентних кредитів) у розмірі 1,5 облікової ставки Національного банку, що діє на дату нарахування відсотків, але не вище від розмірів, передбачених кредитними договорами, зменшених на 5 відсоткових пунктів.</p> <p>Компенсації підлягають відсоткові ставки за:</p> <ul style="list-style-type: none"> - короткостроковими кредитами, залученими для поповнення обігових коштів; - середньостроковими кредитами, залученими для поповнення обігових коштів, придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, здійснення витрат, пов'язаних з будівництвом і реконструкцією виробничих об'єктів сільськогосподарського призначення, а також з переробкою сільськогосподарської продукції; - довгостроковими кредитами, залученими для придбання основних засобів сільськогосподарського виробництва, обладнання для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, будівництва та реконструкції виробничих об'єктів (у тому числі сховищ для зберігання зерна, овочів та фруктів). <p>Для отримання компенсації за укладеними кредитними договорами позичальники подають щороку одному із уповноважених банків заявку на участь у конкурсі за встановленою Мінекономіки формою та згоду про надання уповноваженим банком Мінекономіки інформації, яка становить банківську таємницю або містить персональні дані, за формою, визначеною уповноваженим банком.</p>
Фінансова підтримка розвитку садівництва,	Держдопомога надається суб'єктам господарювання, які закладають плодово-ягідні насадження, виноградники та хмільники, бюджетні кошти надаються на безповоротній

<p>виноградарства та хмелярства</p>	<p>основі для компенсації витрат (без урахування податку на додану вартість), здійснених у період з 1 жовтня попереднього року по 30 вересня поточного року на:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) придбання садивного матеріалу плодово-ягідних культур, винограду та хмелю – у розмірі до 80 відсотків здійснених витрат (після проведення ними садіння або ремонту насаджень); 2) проведення робіт та придбання матеріалів для спорудження шпалер і встановлення систем краплинного зрошення – у розмірі до 50 відсотків здійснених витрат (після завершення монтажних робіт); 3) закупівлю техніки, механізмів та обладнання (зокрема іноземного виробництва, які не виробляються в Україні) для проведення технологічних операцій у виноградарстві, садівництві і хмелярстві згідно із затвердженим Мінагрополітики переліком такої техніки, механізмів та обладнання, – у розмірі до 30 відсотків їх вартості.
<p>Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств на 2022 рік</p>	<p>Фінансова підтримка надається у вигляді субсидії на одиницю оброблених угідь та дотацій за утримання корів:</p> <ul style="list-style-type: none"> - фермерському господарству, яке має чистий дохід (виручку) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній рік до 20 млн грн, у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення; - зареєстрованому в поточному році фермерському господарству, у власності та/або користуванні якого перебувають землі сільськогосподарського призначення, незалежно від обсягу чистого доходу (виручки). <p>Підтримка надається через уповноважений банк, що підписав з Мінагрополітики Меморандум про загальні засади співробітництва, Український державний фонд підтримки фермерських господарств, структурні підрозділи облдержадміністрацій, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку.</p>
<p>Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств на поворотній основі</p>	<p>Програмою передбачена часткова компенсація витрат на надані дорадчі послуги, фінансова підтримка фермерських господарств на поворотній основі, доплата на користь застрахованих осіб-членів/голови СФГ ЄСВ, Фінансова підтримка новостворених ФГ для отримання с/г дорадчих послуг.</p>
<p>Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції (1)</p>	<p>Відшкодування вартості закуплених племінних тварин, бджіл, сперми та ембріонів.</p> <p>Програмою визначені основні напрями та механізми надання державної підтримки:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) спеціальна бюджетна дотація за наявні бджолосім'ї; 2) часткове відшкодування вартості закуплених для подальшого відтворення племінних тварин, а саме телиць, нетелей, корів молочного, молочно-м'ясного та м'ясного напрямку продуктивності, свинок та кнурців, вівцематок, баранів, ярок, козематок, цапів, кізочок, цапків, бджолиних пакетів, бджолиних маток, сперми бугаїв і кнурів та ембріонів великої рогатої худоби, які мають племінну (генетичну) цінність;

	<p>3) часткове відшкодування вартості будівництва та/або реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, рибницьких господарств, доїльних залів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції;</p> <p>4) часткова компенсація вартості будівництва та/або реконструкції тваринницьких ферм і комплексів, доїльних залів, підприємств з переробки сільськогосподарської продукції в частині витрат, профінансованих без урахування податку на додану вартість за рахунок банківських кредитів;</p> <p>5) часткове відшкодування вартості будівництва та/або реконструкції підприємств із зберігання та переробки зерна;</p> <p>6) спеціальна бюджетна дотація за утримання кізочок, козематок, ярок, вівцематок;</p> <p>7) спеціальна бюджетна дотація за приріст поголів'я корів власного відтворення;</p> <p>8) погашення бюджетної кредиторської заборгованості, зареєстрованої в органах Казначейства, за попередній бюджетний період за напрямом «Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції».</p> <p>Державна підтримка надається суб'єктам господарювання всіх форм власності.</p>
<p>Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції (2)</p>	<p>Програмою передбачено відшкодування вартості тваринницьких об'єктів: до 50% вартості, спеціальна бюджетна дотація за наявні бджолосім'ї.</p>
<p>Державна підтримка розвитку тваринництва та переробки с/г продукції (3)</p>	<p>Програмою передбачена спеціальна бюджетна дотація за утримання кізочок, козематок, ярок, вівцематок, спеціальна бюджетна дотація за приріст поголів'я корів власного відтворення.</p>
<p>Державна підтримка нішевих культур</p>	<p>Програма держдопомоги передбачена для аграріїв, які вирощують гречку, вони отримають державну компенсацію. Субсидія надаватиметься сільськогосподарським товаровиробникам – юридичним особам, незалежно від організаційно-правової форми та форми власності. Також це можуть бути ФОПи, які не мають порушених справ про банкрутство; не перебувають у стадії ліквідації; не мають простроченої заборгованості за податками більш як шість місяців.</p> <p>Субсидії виробники отримуватимуть безповоротно у розрахунку на один гектар оброблюваних угідь, де вирощувалася гречка. Розмір субсидії становитиме до 5000 гривень на один га, але не більше ніж 300 га оброблюваних угідь одним заявником.</p> <p>Для отримання коштів за програмою потрібно надати:</p> <ul style="list-style-type: none"> - заявку на отримання субсидії; - довідку про відкриття поточного рахунку, видану банком; - письмове зобов'язання повернути кошти в разі встановлення факту їх незаконного одержання та/або нецільового використання; - акт про висів насіння;

	<p>- заключний звіт про підсумки сівби під урожай поточного року (форма №4 с/г);</p> <p>- акт про збір врожаю.</p>
Державна підтримка розвитку картоплярства	<p>Згідно з проектом програми, бюджетні кошти надаватимуться суб'єктам господарювання на безповоротній основі для компенсації витрат, здійснених у період з 1 січня по 30 вересня поточного року на:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) придбання насінневого матеріалу картоплі категорій базове та сертифіковане у розмірі до 50% його вартості (після проведення ними посадки), але не більше ніж 250 тис. гривень одному одержувачу на рік; 2) придбання обладнання для доробки та перед реалізаційної підготовки картоплі у розмірі до 50% вартості здійснених витрат (після завершення монтажних робіт); 3) будівництво об'єктів зі зберігання картоплі у розмірі до 50% вартості. <p>Частковій компенсації здійснених витрат підлягає вартість об'єктів, введених в експлуатацію з 1 жовтня попереднього року по 30 вересня поточного року, та/або вартість обладнання, придбаного у той самий період.</p>
Державна підтримка страхування сільськогосподарської продукції	<p>Програмою передбачено страхування посівів озимої пшениці з державною підтримкою від сільськогосподарських ризиків. Дотація надається на безповоротній основі сільськогосподарським товаровиробникам – юридичним особам незалежно від організаційно-правової форми та форми власності та фізичним особам – підприємцям в розмірі до 60% від фактично сплачених страхових премій.</p>